

Kai gyvenimą reikia susikurti iš naujo...

Danutė MUKIENĖ

PRAĖJUSIŲ METŲ ILGESYS

Einant metams, kai mes vis labiau atitolstame nuo vaikystės, paauglystės, kai gyvenimo kelias pasuka netikėta linkme ir atsiduriame toli nuo tėvų namų, imame gręžiotis atgal ir kuo toliau, tuo dažniau tai, kas liko praicityje, atmintyje atgimsta pačiomis romantiškiausiomis spalvomis. Būna, kad tam, jog tie prisiminimai vis neštų į praėjusius metus, tėvų žemę, nieko nereikia ir romantizuoti – ten liko tai, kas gyvenime tau atsitiko geriausia, ten – tavo sielos namai.

Mąstau apie tai eidama Neries pakrante ir klausydama Vilniuje jau daugiau negu 50 metų gyvenančio žemaičio Algimanto Čeponio žodžių. Čia, netoli Vilniaus esančiame Trakų rajono Valų kaime, auga jo pasodintų medžių alėja, čia vienas su kitu šaknimis susipynę ir lapų šlamesiu susikalba eglė, beržas, uosis, ąžuolas ir drebulė – vaikystėje atmintin įstrigusios pasakos „Eglė žalčių karalienė“ herojai.

ČEIONIŲ „ROJUS“

Algimantas su žmona Janina Valų kaime jau daug metų kuria savąjį „Rojų“. Taip jie čia, dar sovietmečiu suformuotuose kolektyviniuose soduose, vadina

Algimantas Čeponis. Danutės Mukienės nuotrauka. 2023 m., Vilnius

savo plėtojamą sodybą. Prieš keltą metų bičiulis „Rojumi“ ją įvardijo. Nuo tada tas pavadinimas sodybai ir prigijo. Taip ją ir patys Čeponiai vadina.

Tie Valų kolektyviniai sodai jau seniai į ano meto tokios paskirties sklypus nebepanašūs. Dabar čia – tikra vienaukščių, dviauksčių, o kartais ir triaukščių gyvenamųjų namų, dažniausiai mūrinių, gyvenvietė, suformuota ant kelių Neries upės terasų. Čeponių sodyba – ant pačios žemiausios. Kai sklypus skirstė, daug kas tokios vietos kratėsi: pavarų upė patvins, žemę užlies. Praėjo kelios dešimtys metų, bet tokio potvynio, kad Algimanto buvusį medelyną, Janinos gėlynus užlietu, nepasitaikė. Kai atsirado galimybė, Čeponiai dar keletą šalia buvusių žemės sklypų įsigijo. Dabar jau viską net apdirbti sunku. Algimantas turi traktoriuką, tad, kai žolė užauga, jį užveda.

VASARNAMIO PASLAPTYS

Čeponių šeimos sodybos sklype – lyg kokiais

Alsėdžių vaistinės muziejaus fragmentai ir Algimantas Čeponis. Nuotraukos Alberto Bakučio

paukščio sparnais rytų, pietų, vakarų ir šiaurės pusėn vis terasomis apjuostas, viduje laku ir dažais nesugadinta mediena kvepiantis namas. Tai Čeponių vasaros priebėga. Kai orai atšąla, grįžta į daugiabutį Vilniaus centre, kur visai netoli, kaip ir Valų kaime, savo vandenį plukdo Neris. Prie jos Algimantą gali sutikti dažną dieną. Čia jis vis kartu su savo augintine Dūzge, kuri, nori to šeimininkas ar ne, kasdien reikalauja savo ir net labiausiai pailsusį verčia iš lovos, ragina pramankštinti kojas. Kai tau 70 ir daugiau, tai tarsi vaistai nuo vis labiau kūną kaustančio stingulio. Jo tarsi nelieka ir kai Algimantas su žmona darbuojasi savo „Rojuje“, kai jis užaina į vasarnamyje įsirengtą Alsėdžių vaistinės muziejų. Yra toks. Kol kas Algimantas į jį duris atveria tik patiems artimiausiems žmonėms, bičiuliams. To muziejaus didžiausia vertybė – 1948–1985 m. Alsėdžiuose (Plungės rajonas) veikusios vaistinės, kurioje dirbo jo tėvai Bronius ir Ona Čeponiai, baldai ir inventorius.

ONA IR BRONIUS ČEPONIAI

Algimanto tėvelis turėjo vaistininko ir provizoriaus išsilavinimą. Į Alsėdžius jis gyventi su šeima atvyko pokario metais iš Tauragės. Algimantui tada buvo dveji metai, sesutei – du mėnesiai. Tas Čeponių persikėlimas į Alsėdžius buvo priverstinis: kai jų namus Tauragėje užėmė saugumo vadas,

Alsėdžių vaistinės muziejaus fragmentai. Nuotraukos Alberto Bakučio

jis nedviprasmiškai pareiškė, kad dabar čia jis šeimininkas ir Čeponiams, jei jie nenori atsidurti pas baltąsias meškas, geriau Tauragėje nepasilikti. Bronius, sužinojęs apie tris laisvas vaistininko darbo vietas, pasirinko Alsėdžius, apie kuriuos iki to laiko nedaug ką žinojo. Čia ir įsikūrė, dirbo vaistininku ir provizoriumi. Mūrinis dviejų aukštų pastatas, kuriame veikė vaistinė, išliko iki šiol. Jame Algimantas su tėvais bei seserimis ir gyveno.

Alsėdžiuose vaistininkus Čeponius žmonės gerbė ir mylėjo. Kai tik kokia bėda, jau, žiūrėk, jie ir suka į vaistinę. Patarimų ir pagalbos čia sulaukdavo kiekvienas. Alsėdiškiai keletą kartų Bronių net rajono deputatu buvo išrinkę. Kol vaikai mokėsi, jo svaraus, autoritetingo žodžio prireikdavo ir mokyklos tėvų komitete. O kur dar miestelyje veikusios visuomeninės organizacijos, draugijos – visur jis buvo laukiamas.

Šalia Broniaus visada buvo ir jo žmona, taip pat dirbusi vaistinėje. Ofi-

(Nukelta į 26 p.)

Nuotraukose: Ona ir Bronius Čeponiai su vaikais ir draugais gamtoje bei savo vaistinėje Alsėdžiuose. Fotografai nežinomi. Nuotraukos iš A. Čeponio asmeninio archyvo

cialios jos pareigos buvo vaistų fasuotoja. Artimųjų atmintyje ji išliko kaip itin jautri ir malonaus charakterio moteris bei rūpestinga vaikų motina.

Kai septyniasdešimtmečio sulaukęs Bronius Čeponis su žmona 1985 m. apsisprendė sugrįžti į tėviškę – Tauragę, jiems su Alsėdžiais ir čia gyvenusiais žmonėmis skirtis buvo labai sunku. Šį miestelį ypač buvo pamilusi ir prie čia gyvenusių žmonių pritapsi Algimanto mama. Tuo metu Čeponių vaikai jau buvo suaugę, Algimantas gyveno ir dirbo Vilniuje. Bronius, kad ir būdamas jau solidaus amžiaus, tada

dar planavo Tauragėje atidaryti vaistų kioskelį. Išvyko ir... Tauragėje gyvendami Anapilin pasitraukė: Bronius mirė 1991 m., Ona – 1995-aisiais.

ALSĖDŽIŲ VAISTINĖS MUZIEJAUS GIMIMAS

Algimantas, sužinojęs, kad Alsėdžių vaistinė įsikūrė naujose patalpose, kad jo tėvų vaistinės baldai ir kitas inventorių jau niekam nebereikalingi, parsigabeno juos į Vilnių ir sukrovė į savo mašinos garažą. Tada jis dar nežinojo, ką toliau darys su ta

Alsėdžių vidurinės mokyklos 8 laidos abiturientai (Algimantas Čeponis – antroje eilėje antras iš dešinės). Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš A. Čeponio asmeninio archyvo

Algimanto Čeponio močiutė Barbra Augaitienė jaunystėje. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš A. Čeponio asmeninio archyvo

tėvų vaistine. Suprato tik kad tai vertybė ir ji neturėtų būti sunaikinta. Kai vasarnamis Valų kaime jau buvo pastatytas ir įrengtas, tą vaistinę, papildęs ją naujai surinktais eksponatais, perkėlė čia. Tada jau tėsė taip, lyg būtų dalelę savo ankstesnio gyvenimo toje sodyboje atkūręs.

ALSĖDŽIAI

Algimantas Vilniuje nuo 1968-ųjų. Atvyko čia Kauno politechnikos institute įgijęs inžinieriaus specialybę. Toks buvo paskyrimas dirbti. Einant metams iki tol buvęs visai nepažįstamas miestas jam tapo savu ir širdžiai mielu. Čia ir šeimą sukūrė, ir sūnus Jonas užaugo, dabar jau ir anūakai širdį džiugina. Dirbdamas Vilniuje ir materialinį pagrindą susikūrė – senatvėje gali oriai gyventi, jokie vargo nemato. Visko lyg ir būtų gana, dar ir sveikata stipriai nešlubuoja, bet... Dažną dieną žingsniuodamas pameriu ar sukdamas savo mašinos vairą, mintimis vis nusikelia į Alsėdžius. Kai augo, jo akimis, tai buvo visas miestas, išsistatęs ant penkių šimtamečiais medžiais apaugusių kalvų. Centre – ne pirmą šimtme-

Alsėdžių pavasarininkų kryžius, pastatytas 1930 m. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš Vytauto Didžiojo karo muziejaus rinkinių

tį skaičiuojanti miestelio aikštė, ant Alkos kalno – 1793 m. pastatyta medinė geltonai dažyta barokinė bažnyčia, varpinė. Kiekviena šio miestelio gatvelė – tarsi užkoduota istorijos knyga, pradėta rašyti dar mezolito laikais. Čia – buvusi Ceklio žemė. Pasak kalbininkų, miestelio pavadinimas kuršiškas. Tai viena seniausių Žemaitijos gyvenviečių, istoriniuose šaltiniuose (kryžiuočių kronikose) kaip *Aliseiden*, *Alizeyde* pirmą kartą paminėta 1253 metais. Alsėdžių praeitį liudija čia esantis vietinių Žvėrynyčia vadinamas piliakalnis, daug kitų istorinių vietų. Pro piliakalnį savo vandenį plukdo Sruoja. 1421 m. Alsėdžių valsčius Vytauto Didžiojo parėdymu atiteko Medininkų (Žemaičių) vyskupui. Kraštovaizdis čia įstabus, tad nieko stebėtino, kad Alsėdžiai tapo mėgstama vyskupų lankymo vieta, o greitai, 1465-aisiais, – ir Žemaičių vyskupo pagrindine rezidencija. Tokia ji išliko iki pat jos perkėlimo į Varnius 1850-aisiais.

Dabartiniai Alsėdžiai susiformavo prie trikampėje kalvos viršūnėje buvusio vyskupų rezidencinio dva-

(Nukelta į 28 p.)

Alsėdiškiai prie kuliamosios. Apie XX a. 6 deš. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš A. Čeponio asmeninio archyvo

ro. Jo neiškilo – sudegė XX a. pradžioje. Jo vietą ženklina šimtamečiai parko medžiai, ir išlikę, kasmet dabartinių alsėdiškių atnaujinami sodybos takai.

KAIP SURINKTI IR IŠSAUGOTI Į SOSTINĘ ATSIVEŽTUS PRAĖJUSIŲ DIENŲ ATSIMINIMUS?

Algimantas daugelį metų svajėjo Alsėdžių miestelio istoriją atkurti išleisdamas senų nuotraukų albumėlių, užrašinėdamas alsėdiškių prisiminimus. Beveik prieš 15 metų jam gimė mintis suburti Vilniuje gyvenančius alsėdiškius, kurių, pasak jo, čia bus apie koks 100. Į pirmąjį jo suorgani-

zuotą kraštiečių susitikimą atėjo apie 40 žmonių. Vėliau dar kelis kartus buvo susirinkę. Turėjo jie ką ir papasakoti, ir ką parodyti. Vienas po kito ir prisiminimais dalijosi, ir gražiais žodžiais tuos, su kuriais kartu augo, mokėsi, dirbo mienėjo, buvo ir paėjusių metų istoriją liudijančių nuotraukų atsinešę. Algimantas tikėjosi, kad einant metams kas nors iš jaunesnių imsis tuos alsėdiškių susitikimus Vilniuje organizuoti. Tokių neatsirado, nebeorganizuoja tų pasibuvimų ir Algimantas. Dabar jis, kaip ir dalis kitų sostinėje gyvenančių ir savo vaikystės namų ilgesį tebenešiojančių alsėdiškių širdžiai atgavos ieško kas mėnesį pagal tradiciją vykstančiuose Vilniaus žemaičių kultūros draugijos renginiuose. Na o tuo, ką Algimantui pavyksta apie Alsėdžius surinkti lankantis muziejuose, archy-

Alsėdiškiai per javapjūtę. Apie XX a. 6 deš. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš A. Čeponio asmeninio archyvo

vuose, bendraujant su žemaičių krašto žmonėmis, jis dalijasi su Alsėdžių bibliotekininkais, seniūnijos darbuotojais. Padaro nuotraukų kopijas ir siunčia arba nuveža jiems. Būtų Algimanto valia, dažną dieną jo kelio galas būtų Alsėdžiuose. Tačiau, kad ir garbaus amžiaus sulaukęs, ne visada žmogus gali gyventi tik sau. Yra žmona, yra anūkai. Sūnus su marčia – verslo žmonės, tad anūkams pradėjus lankyti mokyklą, įvairius būrelius, labai praverčia, kad jų seneliai šalia – ir nuvežti, ir parvežti iš tos mokyklos, užsiėmimų dažnai prireikia. Namų butis, ta pati Valų kaimo sodyba taip pat savo reikalauja. Reikia derintis ir prie žmonos. Janina – ne žemaitė. Alsėdžiai jai – svetima žemė, tad, kad ir kaip besistengtų suprasti vyrą, ta jo „alsėdynės liga“ – ne jos. O Algimantas mintimis vis Alsėdžiuose. Ir ne tik. Užsukęs vasarnamyje į atkurtą savo tėvų vaistinę, jaučiasi lyg sugrįžęs į vaikystę.

Metai negailestingi. Kaip bus ateityje? Algimantas su ta vaistine dar nori šiek tiek pasidžiaugti čia, Valų kaime. Kartu jau žvalgosi ir kur jai būtų tinkama, žmonių lankymui pritaikyta vieta ateityje. Bandė ją įsivaizduoti Plungėje, Alsėdžiuose, bet ne... Kuo toliau, tuo labiau įsitikinęs, kad tinkamiausia vieta jai Rumšiškėse – Liaudies buities muziejaus Miestelio sektoriuje, kuriame net 4 pastatai yra atgabenti iš Plungės krašto. Tokios mintys, tokie planai... O dabar – vasara. Kai su žmona išsiruoš į Palangą, sės prie vairo, o tada... Žmonai prisnūdus, ko gero, kaip tai jau yra buvę anksčiau, mašina pasuks iš greitkelio ir Algimantas vėl pasisveikins su savo Alsėdžiais...

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. Jadvyga Uskovienė, „Alsėdžiuose mūsų na-

Alsėdžių Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia ir varpinė. Dailininkas Antanas Krištopaitis. 1973 m. Originalas saugomas Šiaulių „Aušros“ muziejuje

mai“, *Kibirkštis* (Plungė), 1985.08.24, Nr. 101.

2. Goda Ambrazas, „Gimtojo krašto ilgesį įvardijo alsėdyne“, *Lietuvos žinios*, 2007.09.02.

3. Juozas Skomskis, „Liepsnoja rudens klevų laukai“, *Ūkininko patarėjas*, 2011.10.08, Nr. 119.

4. Juozas Skomskis, „Lizdas, primenantis vaikystės namus“, *Ūkininko patarėjas*, 2013.07.27, Nr. 87.

Alsėdžiai. Mūrinis baltas namas – buvusi Onos ir Broniaus Čeponių vaistinė. Čia užaugo ir Algimantas Čeponis su seserimis. Fotografas nežinomas. Nuotraukia iš A. Čeponio archyvo